

DEĞİŞEN DÜNYA KOŞULLARINDA ÇİN HALK CUMHURİYETİ VE DIŞ TİCARET BAKIMINDAN TÜRKİYE-ÇİN ARASINDA YAŞANAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Mevlûdiye ŞİMŞEK*

ÖZET

Bu çalışma, seçilmiş bazı ekonomik göstergelerle, değişen dünya koşullarında Çin Halk Cumhuriyeti'nin ekonomik durumunu, ve Türkiye ile Çin arasındaki dış ticaret ilişkilerini incelemektedir. Özellikle, dış ticaret bakımından, Türkiye ve Çin arasında var olan sorunlar üzerinde durulmuş ve bu sorunlara çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kavramlar: Çin Halk Cumhuriyeti, Çin-Türkiye ticaret ilişkileri, Çin-Türkiye dış ticaret sorunları.

GİRİŞ

Dünya nüfusunun yüzde 22'sini oluşturan Çin Halk Cumhuriyeti, bütün dünya ülkelerinin ilgiyle izledikleri ve sıkça hakkında konuştukları bir ülke konumundadır. Ülkelerin, Çin üzerinde bu denli yoğunlaşmasının kanımızca iki ekonomik nedeni olabilir. Birincisi, Çin ekonomisindeki gelişmeler, ikincisi ise, ülkelerin, bazı ürünler açısından Çin ile rekabet gücünü yaşayacağı beklentisidir. Bu çalışmada, ilk olarak seçilmiş bazı ekonomik göstergelerle Çin Halk Cumhuriyeti ekonomisindeki değişim ve gelişmeler saptanacak; ardından, Çin ile Türkiye arasındaki dış ticaret incelenecek; bu anlamda var olan sorunlar belirlenecek ve sorunlara çözüm önerileri sunulmaya çalışılacaktır. Böyle bir çalışmayı yapmamızdaki amaç, tüm dünya ülkelerinin dikkatle izledikleri, kimi iktisatçılarda gözde ekonomik gelişmelerin olduğu söylenen, Çin'in göstermiş olduğu ekonomik performansı ortaya koymak ve özellikle, Türkiye ile dış ticaret ilişkilerindeki sorunları saptamak, bu sorunlara çözüm önerileri sunabilmektir.

* Yrd. Doç. Dr., Dumlupınar Üniversitesi, Bilecik İİBF, İktisat Bölümü.

Makalenin geliş tarihi: Ekim 2005, kabul tarihi: Aralık 2006

I. ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NİN EKONOMİK DURUMU

Çin Halk Cumhuriyeti, geniş bir coğrafi alanı, uzun bir tarihi ve farklı kültürel yapısıyla ilgi çeken bir ülke konumundadır (Liu and Wall, 2005: 689). Bu farklılığının yanında, ekonomik olarak yaşadığı değişimler ülkeye olan ilgiyi daha da artırmıştır. Aşağıda, Çin Halk Cumhuriyeti'nin değişen dünya koşullarındaki ekonomik durumu saptanmaya çalışılacaktır.

1950'li yıllarda ağır sanayiye dayanan Sovyet sanayileşme modelini deneyen Çin, bu modelin başarısızlığını gördükten sonra 1978-1979 yıllarında liberalleşme politikalarını yaygınlaştırmaya başlamıştır. Çin'in bu amaca yönelik reformunu iki aşamaya ayırmak mümkündür (Qian, 1999: 3-4). Birincisi 1978-1993 dönemi, ikincisi ise 1994 sonrası dönemdir. Reformların ilk safhasında (1978-1993) , merkezi planlama sistemi, kaynak dağılımında piyasanın rolünü artırmak ve teşvikleri artırmak ekseninde reforme edilmeye çalışılmıştır. Reformların ikinci safhasında ise(1994 sonrası), piyasa sistemini destekleyen yeni kurumlar kurulmuş, piyasa sistemi oturtulmaya çalışılmış ve devlet teşebbüslerinin özelleştirilmesi ve yeniden yapılandırılmasına ağırlık verilmiştir (Qian, 1999: 14).

Yukarıda da bahsedildiği üzere, 1978 yılı Çin reformunun başladığı yıl olmuş ve Aralık 1978'de Onbirinci Çin Komünist Partisi'nin yaptığı kongre Çin reform çağının başlangıcı olarak kabul edilmiştir (Qian, 1999: 3-4). Bu dönemde, parti lideri Deng Xiaoping çeşitli reformlarla ekonomide değişim rüzgarı estirmeye başlamıştır. 1978 reformunun başlıca nedenleri, Mao kültür devrimine halkın desteğinin giderek zayıflaması, uzun yıllara dayalı planlı ekonomi uygulamasının Çin'deki kıtlıkların önüne geçememesi, diğer Uzak Doğu Ülkelerinin uyguladıkları piyasa ekonomisinin iyi sonuçlar vermesi ve Çin halkının 1978 reformlarına destek vermesidir (Gökdemir ve Mor, 2006: 55). Çin reformu (1978), Çin ekonomisinin dış dünyaya açılması, fiyatların arz ve talebe göre belirlenmesi ve basit teşvik uygulamaları ile başlatılmıştır. 1978-1983 yılları Çin ekonomisinde reform çağının başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Qian, 1999: 3). Çin reformu ile ilgili en önemli gelişmelerden birisi de 1980'de Çin'de özel ekonomik bölgelerin oluşturulması olmuştur. Bu özel ekonomik alanlar, Shenzhen, Zhuhai, Shantou ve Xiamen olarak belirlenmiştir. Söz konusu özel ekonomik alanların Çin ekonomisinin gelişmesine katkısı kaçınılmaz olmuştur (Ge, 1999: 1267). Çin'de 1978'de başlatılan reform, ülkede değişimin öncülüğünü yapmış ve kademe kademe Çin ekonomisinin piyasa ekonomisine geçişini sağlamaya çalışmıştır(Arısoy vd., 2004: 1-2). 1980'li yıllarda reform programı (Deng) ile piyasa ekonomisine ilişkin düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Bu doğrultuda, fiyatlandırma sistemi oluşturulmuş ve bazı mal ve hizmetlerin fiyatlarında kontrol uygulanırken, diğer mal ve hizmetlerin fiyatları serbest piyasa koşullarında belirlenmiştir. 1978 reform öncesi, Çin dış ticareti devlet tarafından kontrol edilmekteydi.

Reformla birlikte dış ticaret reformu da yapılmıştır. Dış ticaret reformunun temelinde üç yönü vardı: Bunlar, ticari firmalar arasındaki rekabeti teşvik etmek için monopolleşmeyi kırmak, kaynak dağılımını esas olarak piyasa güçlerine bırakmak ve dış ticaret firmalarının bağımsızlığını sağlamaktır (Guijun and Schramm, 2003: 249-250). 1990'lı yılların başlarında, artık bu kontroller sınırlandırılmıştır. 1978 reformuyla, “Kamu iktisadi teşebbüsleri piyasa dinamiklerine duyarlı hale getirilmeye çalışılmış, küçük ölçekli özel teşebbüslerin kurulmasına ve yabancı firmalarla joint venture oluşturmalarına izin verilmiştir. Uygulanan politikalar kısa sürede sonuç vermeye başlamış, sahil boyunca ihracata dayalı özel teşebbüs işletme sayısı artmış ve yabancı sermaye girişi artmaya başlamıştır” (Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2005: 3).

1978 yılında başlatılan reform eşliğinde tarım reformu da yapılmıştır (Wang vd., 2004: 71). Bu çerçevede, 1978-1984 aralığında tarımsal üretim ve karlılığı artmıştır (Qian, 1999: 9). Diğer yandan, kırsal kesimde reel gelir yüzde 50'den fazla artmıştır (Qian, 1999: 9).

1988'de enflasyon ve ekonomik bozulma yaşanmaya başlanmıştır. Dolayısıyla, 1989-1993 dönemi nisbi ekonomik gerileme ve reformun canlandırılması dönemi olmuştur (Qian, 1999: 13). Ayrıca, 1991 yılı sonunda Sovyetler Birliği'nin çözülmesi ve dünya ekonomik konjonktüründe güçlenen serbest piyasa anlayışı, Çin'i kendi bünyesinde bazı reformlar daha yapmaya zorlamıştır. Bu çerçevede, 1992 yılında Çin Komünist Partisi'nin 14. Ulusal Kongresi'nde ülkede Sosyalist Piyasa Ekonomisi kurulması kabul edilmiştir (İGEME, 2005). Diğer yandan, 1 Temmuz 1997 tarihinden itibaren, Hong Kong'un Çin Halk Cumhuriyeti'ne dahil olması ve bu ülke bünyesinde Özel İdari Bölge statüsü kazanması, Çin'in bölgedeki önemini artırmıştır. Ayrıca, 18 yıllık çabadan sonra Çin, Aralık 1996'da parasına kısmen konvertibilite sağlamıştır (Guijan and Schramm, 2003: 246). Çin Halk Cumhuriyeti'nde yapılan ve yukarıda bahsedilen reformların sonucunu aşağıdaki tablodan izlemek mümkündür.

Tablo 1: 1963-1999 Döneminde Yapılan Reformların Çin Ekonomisine Yansıması

Dönemler	GSMH Büyüme (%)	Sermayede ki Büyüme	İşgücünde Büyüme	Toplam Faktör Verimliliği
1963-1965(Canlanma I)	%14	%1	%2	%12
1966-1976(Kültürel Değişim)	% 5	%6	%3	%1
1977-1978(Canlanma II)	%8	%7	%2	%4
1979-1984(Tarım Reformu)	%9	%7	%2	%5
1985-1989(Şehir Reformu)	%9	%10	%2	%5
1990-1992(Tasarruf Dönemi)	%9	%8	%2	%5
1993-1999(Deng Reformu)	%10	%12	%1	%5

Kaynak: T. Flores, G. Krakowsky, J. Simmons (2003). "Productivity Growth in China, 1961-1999", **Public Policy 556: Macroeconomics**, p.10.

Tabloya göre, kültürel değişim döneminin dışında yapılan reformların Çin ekonomisinin gelişmesine katkı sağladığı izlenmektedir. Özellikle GSMH ve sermaye faktörü büyümesine reformların katkısı göz ardı edilemez. Diğer yandan, 1978 piyasa reformunun etkisiyle kırsal kesimde de gelir yükselmesi yaşanmıştır (Walder, 2002: 372).

Benzer bir çalışma da Wang ve Yao (2003: 32-52) tarafından yapılmış ve Çin'de reform öncesi ve reform sonrası ekonomik durumun kıyaslaması yapılmıştır. Söz konusu çalışmanın bulgularını aşağıdaki tablodan izlemek mümkündür.

Tablo 2: Çin Halk Cumhuriyeti'nde Reform Öncesi ve Reform Sonrası Ekonomik Durum

	Tüm Yıllar (1953-1999)	Reform Öncesi (1953-1977)	Reform Sonrası (1978-1999)
Büyüme Oranı(Yıllık %)			
Üretim	7.17	5.26	9.46
Fiziki Sermaye Stoku	7.30	5.79	9.03
İşgücü	2.73	2.64	3.00
Beşeri Sermaye Stoku	4.28	4.86	2.08
Toplam Faktör Verimliliği	0.02	-1.39	2.41

Kaynak: Y. Wang and Y. Yao (2003), "Sources of China's Economic Growth 1952-1999: Incorporating Human Capital Accumulation", **China Economic Review**, (14), p. 44.

Tablodan görüleceği gibi, Çin'de fiziki sermaye birikimindeki büyüme oranı reform öncesi dönemde yüzde 5.8 iken, reform döneminde yaklaşık olarak yüzde 9'dur. İşgücündeki büyüme oranı reform öncesi ile reform sonrası aşağı yukarı aynıdır. Beşeri sermaye stokundaki değişimde çok pozitif bir seyir gözlenmemektedir. Buna neden olarak, Çin GSMH'sından eğitime ayrılan payın yetersiz olması gösterilebilir (Wang and Yao, 2003: 46) Toplam faktör verimliliğindeki büyüme ise reform öncesi dönemde negatifken reform sonrasında yüzde 2.4 oranında büyümüştür.

Çin ekonomisi açısından önemli gelişmelerden birisi de, 11 Kasım 2001 tarihinde Dünya Ticaret Örgütü'ne(WTO) üye olmasıdır. Çin Halk Cumhuriyeti'nin WTO'ya katılması ülkenin ticaret performansı üzerinde etkili olmuştur (UNCTAD, 2002: 141).

Yukarıda bahsedilen aşamalarla, Çin Halk Cumhuriyeti dışa açılma ve piyasa ekonomisine geçiş yönünde önemli adımlar atmış ve az gelişmiş ülke konumunda iken, dünyanın ikinci en büyük ülkesi konumuna gelerek, dünya ülkelerinin odaklandığı bir ülke konumuna gelmiştir (Angresano, 2005: 472). Aslında, Çin Halk Cumhuriyeti WTO'ya katılmadan önce gümrük tarifelerinde önemli indirimlerde bulunmuştu (UNCTAD, 2002: 144). Dolayısıyla Çin, dış ticaret bakımından önemli bir gelişme sergilemiştir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin WTO'ya üye olduktan sonraki ekonomik performansını görmek bakımından aşağıdaki tabloda temel ekonomik göstergeleri incelenmiştir.

Tablo 3: Çin Halk Cumhuriyeti'nin Temel Ekonomik Göstergeleri

	2001	2002	2003	2004
GSYİH	1 175,7	1 270,7	1 448,0	1 681,3
GSYİH Büyüme Oranı	7.5	8.0	9.3	9.5
Enflasyon(%)	0.7	-0.8	1.2	3.9
İhracat(FOB)(Milyon Dolar)	266,1	325,7	438,3	593,4
İthalat(FOB)(Milyon Dolar)	232,1	281,5	393,6	534,4
Dış Ticaret Dengesi (Milyon Dolar)	17,4	35,4	45,9	68,7
Döviz Rezervi(Milyon Dolar)	215,6	291,1	408,2	614,5
Dış Borçlar(Milyon Dolar)	170,1	168,3	193,6	227,2

Kaynak: DEİK_(A), Çin Ülke Bülteni, DEİK Yayını, Haziran 2005, s.6.

Tablodan görüleceği üzere, Çin'in GSYİH'sı 2001 yılından 2004 yılına kadar 1.4 kat artmıştır. İhracatı 2.2 kat, ithalatı 2.3 kat artmıştır. İhracattaki artışa bağlı olarak Çin'in döviz rezervlerinde de artış görülmüştür. Dış borçları ise 1.3 kat artmıştır. Ancak, ihracatındaki ve GSMH'sındaki artışa bakıldığında, borç ödeme gücü açısından bir sıkıntı görülmemektedir. Enflasyon oranında ise artış kaydedilmiştir

Ülkelerin ekonomik gelişme bakımından gösterdikleri performansı, sektörlerin GSMH içindeki paylarına bakarak da değerlendirmek mümkündür. Bu bakımdan, Çin Halk Cumhuriyeti'nin tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin GSMH içindeki paylarını da incelemek yerinde olur kanısı ile Tablo 2 düzenlenmiştir.

Tablo 4: Çin Halk Cumhuriyeti GSMH'nın Sektörel Payları (%)

	1970	1980	1991	2000
Tarım	42.2	25.6	11.8	11.9
Sanayi	44.6	51.7	75.9	64.0
Hizmet	13.2	22.7	12.3	24.1
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: M. Dutta, "China's Industrial Revolution: Challenges for a Macroeconomic Agenda", *Journal of Asian Economics*, 15, p.1176.

Son 30 yıldır Çin'in sanayileşmesinde bir çok önemli gelişme yaşanmaktadır. Sanayi sektörünün GSMH içindeki payı üçte iki oranında büyümüştür. Tarım sektörünün payı ise 1970 yılında yüzde 42.2 iken, 2000 yılında 11.9'a düşmüştür. Tarım sektörünün GSMH içindeki payının düşmesi, sanayi sektörünün payının yükselmesi ekonomik kalkınmanın en önemli göstergelerinden birisidir.

Tablo 5: Çin Halk Cumhuriyeti'nde Katma Değer Bakımından GSMH'nin Sektörel Oranları

Yıllar	Tarım(GSMH Yüzdesi)	Sanayi(GSMH Yüzdesi)	Hizmet(GSMH' Yüzdesi)
1980	30.09	48.52	21.39
1981	31.79	46.39	21.83
1982	33.27	45.01	21.72
1983	33.04	44.59	22.37
1984	32.01	43.31	24.68
1985	28.35	43.13	28.52
1986	27.09	44.04	28.87
1987	26.79	43.90	29.31
1988	25.66	44.13	30.21
1989	25.00	43.04	31.95
1990	27.05	41.61	31.34
1991	24.46	42.11	33.43
1992	21.77	43.92	34.31
1993	19.87	47.43	32.70
1994	20.23	47.85	31.93
1995	20.51	48.80	30.69
1996	20.39	49.51	30.09
1997	19.09	49.99	30.93
1998	18.57	49.29	32.13
1999	17.63	49.42	32.95
2000	16.35	50.22	33.42
2001	15.84	50.10	34.07
2002	15.38	51.09	33.53
2003	14.60	52.30	33.10
2004	14.60	50.80	34.10

Kaynak: M. Dutta (2005), "China's Industrial Revolution: Challenges for a Macroeconomic Agenda", **Journal of Asian Economics**, 15, p.1173; [http:// devdata. worldbank. org/ external /CPPProfile. asp? PTYPE=CP&CCODE=CHN](http://devdata.worldbank.org/external/CPProfile.asp?PTYPE=CP&CCODE=CHN).

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi, sanayi sektörü ekonominin anahtar sektörüdür. Tablo 3'den, Çin'de hizmet sektörünün henüz sanayi sektörü kadar gelişmediği anlaşılmaktadır. Ancak, WTO yükümlülükleri uyarınca Çin'in hizmet sektörü bir dizi reforma tabi tutulmuştur. Önümüzdeki dönemde, bu reformların sonucunu görmek mümkün olabilecektir.

Çin ekonomisindeki gelişmeyi görmek bakımından bakılması gereken bir başka ekonomik gösterge, işgücünün sektörel dağılımıdır. “Üç Sektör Teorisine” göre, bir ülkedeki işgücünün tarım sektöründeki payı azalıp sanayi ve hizmet sektöründeki payı arttıkça, o ülkenin ekonomik kalkınma hamlesini başlattığı söylenmektedir. Dolayısıyla, işgücünün sektörel dağılımına bakıldığında, Çin ekonomisinin performansı hakkında fikir edinmek mümkün olabilecektir.

Tablo 6: Çin'de İstihdamın Sektörel Dağılımı

	1980	1990	2000
Tarım	68.7	53.5	46.9
Sanayi	18.2	19.0	17.5
Hizmet	11.7	9.5	12.3

Kaynak: M. Dutta (2005), “China's Industrial Revolution: Challenges for a Macroeconomic Agenda”, *Journal of Asian Economics*, 15, p. 1177.

Tablo 4'e göre, yıllar itibariyle tarım sektöründe istihdam edilen işgücü oranı azalıp, sanayi ve hizmet sektöründeki istihdam oranı artmakla birlikte, hala tarımdaki işgücü oranı yüksek görülmektedir. Bu durumda, Çin'de gelir ve istihdam hala tarıma bağlı diyebiliriz. Bir başka ifade ile, Çin istihdam bakımından tarıma bağlı olmaya devam etmektedir.

Teorik ve uygulamalı çalışmalara göre, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile ekonomik büyüme arasında yakın bir ilişki vardır. Bu düşünceden hareketle, Çin'e gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını inceleyerek, Çin Halk Cumhuriyeti'nin ekonomik gelişmesi hakkında fikir yürütmek mümkündür. Aşağıdaki tablo bu düşünceden hareketle düzenlenmiştir.

Tablo 7: Çin’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Durumu

Yıllar	Doğrudan Yabancı Sermaye Girişi(GSMH yüzdesi)
1981	0.14
1982	0.21
1983	0.28
1984	0.49
1985	0.54
1986	0.63
1987	0.86
1988	1.04
1989	0.99
1990	0.98
1991	1.16
1992	2.67
1993	6.37
1994	6.23
1995	5.12
1996	4.92
1997	4.92
1998	4.62
1999	3.91
2000	3.55
2001	3.76
2002	3.89

Kaynak: M. Dutta (2005), “China’s Industrial Revolution: Challenges for a Macroeconomic Agenda”, *Journal of Asian Economics*, 15, p.1182.

Çin Halk Cumhuriyeti, yabancı sermaye bakımından gözde ülkelerden biri konumunda görülebilmektedir. Özellikle, işgücü fiyatlarının düşüklüğü nedeniyle ve WTO’ya üye olmasının verdiği güvenle, Çin, yatırımcılar için cazip görülmektedir. Diğer taraftan, ülkenin yüksek büyüme hızı, dünya ekonomisi ile bütünleşme kararlılığı, bir milyardan üzerindeki tüketici topluluğu, gerçekleştirilen ve gerçekleştirilmesi beklenen reformlar yatırımcıların ilgisini çekmektedir (Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2005: 3). Çin, 2004 yılında 60.3 milyar dolarlık doğrudan yabancı sermaye yatırımı çekerek, faaliyet halindeki yabancı yatırım stokunu 560 milyar doların üzerine çıkarmıştır (DEİK_(B), 2005, 10). Çin Halk Cumhuriyeti’ne gelen yabancı sermaye yatırımlarındaki artış, Çin ekonomisi için ciddi bir katkı olarak değerlendirilebilir.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin tüketim, tasarruf ve beşeri sermaye açısından önem arz eden üniversite öğrencisi verilerini incelemek de Çin hakkında fikir yürütmemize yardımcı olabilecektir.

Tablo 8: Çin Halk Cumhuriyeti'nin Tüketim ve Tasarruf Göstergeleri

	1985	1990	1995	2001	2002
Kişi Başına Düşen Tüketim(Yuan)	437	8003	2236	3611	Na
Kişi Başına Düşen Tasarruf(Yuan)	153	623	2449	5780	6776

Kaynak: Aimen Chen (2005), "Assessing China's Economic Performance Since 1978: Material Attainments and Beyond", *The Journal Socia-Economics*, 34, p. 503.

Ekonomideki tasarruflar, sermaye birikiminin ve üretimin en önemli finansman kaynaklarından birisidir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, Çin'in tasarruflarındaki artış ekonomik kalkınma açısından önemlidir denilebilir. Çünkü, 1985-2002 yılları arasında Çin'in tasarrufları 44 kat artmıştır. Diğer taraftan, tasarruflardaki artış tüketimdeki artıştan daha yüksektir.

Tablo 9: Çin Halk Cumhuriyeti'nde Onbin Kişiyeye Düşen Üniversite Öğrencisi Sayısı

	1985	1990	1995	2001	2002
10,000 Kişiyeye Düşen Üniversite Öğrencisi	16.1	18.0	24.0	56.3	70.3

Kaynak: Aimen Chen (2005), "Assessing China's Economic Performance since 1978: Material attainments and Beyond", *The Journal Socia-Economics*, 34, p. 503.

Diğer yandan, beşeri sermayenin ekonomik büyümeye olan katkısı yapılan çalışmalarla artık ispatlanmıştır. Beşeri sermayenin bir göstergesi de üniversite öğrencisi olarak değerlendirilebilir. Bu açıdan bakıldığında, Çin'de 10,000 kişiyeye düşen üniversite öğrencisi sayısındaki 4.4 katlık artış, Çin Halk Cumhuriyeti'nin beşeri sermayesi ve ekonomik büyümesi açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Buna ilaveten, Çin Halk Cumhuriyeti, insani kalkınma açısından da önemli sayılabilecek gelişmeler yaşamıştır. Örneğin, çalışmanın başında belirtilen yenilikler sonucunda, aşamalı olarak ekonomik gelişmenin yanında, eğitim ve sağlık sisteminde de olumlu değişimler geçirmiştir (Zhang, 2005: 22).

Çin ekonomisini araştırma-geliştirme (Ar-Ge) faaliyetleri açısından değerlendirmek de, Çin Halk Cumhuriyeti'nin bugünü ve geleceği açısından aydınlatıcı olabilir. Uygulamalı çalışmalar ekonomik büyüme ile Ar-Ge faaliyetleri arasında yakın bir ilişki olduğunu göstermektedir (UNCTAD, 2005: 103). Bu nedenle, Çin'de yapılan Ar-Ge faaliyetleri aşağıdaki tabloda verilmiş ve seçilmiş bazı ekonomilerle kıyaslaması yapılmıştır.

Tablo 10:Çin Halk Cumhuriyeti'nde AR-GE Harcamaları: Bazı Ülkelerle Karşılaştırmalı Olarak (1996-2002) (Milyar Dolar)

Ülkeler	1996	2002
ABD	197.3	276.2
Japonya	138.6	133.0
Almanya	52.3	50.2
Fransa	35.3	32.5
İngiltere	22.4	29.3
Çin	4.9	15.6
Kore	13.5	13.8
Kanada	10.1	13.8
İtalya	12.6	13.7
İsveç	8.8	9.4
Türkiye	0.8	1.2

Kaynak: UNCTAD (2005), **World Investment Report 2005**, New York, p.105.

Çin'deki Ar-Ge harcamalarının 1996'dan sonra önemli oranda; yaklaşık 3 kat arttığı gözlenmektedir (1996-2002). Çin Ar-Ge harcamaları, yaklaşık olarak İngiltere'nin yarısı kadardır. UNCTAD'a göre (2005:105), Çin Halk Cumhuriyeti Ar-Ge harcamaları bakımından gelişmekte olan ülkeler arasında ilk sırada yer almaktadır. Tabloda, Türkiye'de yapılan Ar-Ge harcamalarının ise Çin karşısında oldukça düşük olduğu (13 kat) görülmektedir.

Teorik olarak, Ar-Ge ile ekonomik büyüme arasındaki yakın ilişki dikkate alındığında, Çin Ar-Ge faaliyetlerinin uzun dönemde ekonomik büyümesine katkı sağlayabileceği ifade edilebilir. UNCTAD'ın (2005:153) yaptığı bir tahmine göre, Çin Halk Cumhuriyeti 2005-2009 döneminde yüzde 61.8 oranında en cazip Ar-Ge bölgesi olarak saptanmıştır. Yani, Çin Halk Cumhuriyeti, gelişmekte olan ülkeler arasında Ar-Ge bakımında önde gidecek bir ülke konumunda olacaktır.

Bu noktada Çin ekonomisinin genel ekonomik açıdan, gelecekte nasıl bir performans sergileyeceği de sorgulanabilir.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin gelecekteki ekonomik durumu ile ilgili en güçlü tahmin kanımızca Dünya Bankası tarafından yapılmıştır. Dünya Bankası tahminlerine göre Çin, 2020 yılında dünyanın ikinci büyük ticaret hacmine sahip ekonomisi haline gelecektir. IMF'e göre ise, Çin bugün ABD ve Japonya'dan sonra dünyanın üçüncü büyük ekonomisine sahip bir ülkedir. Aşağıdaki tabloda, Çin ekonomisinin gelecekteki ekonomik durumuyla ilgili bazı tahminler sunulmuştur.

Tablo 11: Çin Ekonomisinin Geleceği

Parametreler	2006	2007	2008	2009
Nüfus	1,315	1,323	1,331	1,337
GSMH(Milyar \$)	1,960	2,162	2,388	2,626
Kişi Başına GSMH(\$)	1,462	1,634	1,794	1965
GSMH(Milyar\$)SGP	9,105	10,042	11,093	12,215
Kişi Başına GSMH(\$) SGP	6,922	7,590	8,333	9,138
Harcanabilir Kişisel Gelir (\$)	1,044.7	1,147.5	1,257.4	1,375.5
Ortalama Hane Geliri(\$)				
Mal ve Hizmet İhracatı Değişim Oranı(%)	2,202	2,369	2,542	2,635
	18	14.7	14.4	15.6
Mal ve Hizmet İthalatı Değişim Oranı(%)	17.5	14,9	15.5	16.1

Kaynak: Gökdemir, L ve G. Mor (2006), “Dirijistik Çin Modeli ve Türkiye-Çin Ekonomik İlişkileri”, **Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, 43(504), s.61.

Yukarıda saptanan, Çin ekonomisindeki olumlu gelişmeler, bazı ekonomik sorunları da beraberinde getirmiştir. Kamu teşebbüslerinin özelleştirilmesi, kırsal kesimden kentlere olan hızlı göç, işsizliği ve sosyal güvenlik taleplerini artırmıştır. Ayrıca, Çin’in bölgesel kalkınma dengesizliği artmıştır. Bu çerçevedeki bölgesel dengesizliği azaltmak için, Çin bazı önlemler alsa da, göçün de etkisiyle işsizlik oranı 2004 yılı için yüzde 9.8’e yükselmiştir (Harb-iş, 2005: 5)

İLTÜRKİYE VE ÇİN HALK CUMHURİYETİ ARASINDAKİ DİŞ TİCARET İLİŞKİLERİ

Türkiye ile Çin arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin tarihi ipek yoluna kadar uzanmaktadır. İki ülke arasında, 4 Ağustos 1971 tarihinde tesis edilen ikili diplomatik ilişkiler, Çin ve Türkiye arasındaki diyalogun temelini teşkil etmektedir (Çiviler, 2003: 5). Çin Halk Cumhuriyeti 1979’da, Türkiye ise 1980’de aldıkları kararla liberal dış ticaret politikasını benimsemişlerdir. Çin, 1979 öncesi dış ticaret rejimi olarak sosyalist sanayileşmenin ihtiyaçlarına hizmet edecek şekilde tasarlamıştı. Çin Dış Ticaret Kurumu (FTC) ticaret planını uygulamak, ithalat ve ihracatı tekel altına almaktan sorumluydu (Lichtenstein, 2005: 8). Türkiye ise, 1980 öncesi ithal ikamesi politikası izlemekteydi. Her iki ülke de izledikleri bahsedilen politikaları terk ederek, liberal politikalar uygulamaya başlamışlardır. İki ülkenin liberal dış ticaret politikasını benimsemesiyle, aralarındaki dış ticaret de canlanmaya başlamıştır. Bu gelişme, özellikle 1990’lı yıllardan itibaren ivme kazanmıştır. Çin ve Türkiye arasındaki dış ticaret hacmindeki gelişmeyi aşağıdaki tablodan incelemek mümkündür.

Tablo 12: Türkiye ve Çin Halk Cumhuriyeti Arasındaki Dış Ticaret

Yıllar	İhracat(x) 000 Dolar	İthalat(M) 000 Dolar	X/M	Dış Ticaret Hacmi 000 Dolar	Denge 000 Dolar
1990	37.2	246.3	0.15	283.5	-209.1
1991	20.4	171.8	0.11	192.2	-151.4
1992	144.2	172.4	0.83	316.6	-28.2
1993	511.9	255.2	2.00	767.1	-256.7
1994	354.8	257.8	1.37	612.6	+97.0
1995	67.0	539.0	0.12	605.9	-472.1
1996	65.1	551.3	0.11	616.4	-486.2
1997	44.4	787.5	0.05	831.9	-743.1
1998	38.0	846.1	0.04	884.1	-808.1
1999	36.6	894.8	0.04	931.4	-858.2
2000	96.0	1,344.7	0.07	1 440.7	-1,248.7
2001	199.3	922.0	0.21	1 121.3	-722.7
2002	268.7	1,364.3	0.17	1 603.0	-1,125.6
2003	492.4	2,596.1	0.19	3 088.5	-2,103.7
2004	390.5	4,451.9	0.09	4 842.4	-4,061.5
2005/3	98.6	1,277.7	0.08	1 376.3	-1,179.1

Kaynak: DEİK_(A), **Çin Ülke Bülteni**, Haziran 2005, s.6 ve Ali Çiviler, **Türk-Çin İlişkileri**, Boğaziçi Üniversitesi, 2003, s.6 dan derlenmiştir.

Türkiye'den Çin'e yapılan ihracat hacmi tablodan da görüldüğü gibi henüz istenen görüntüyü vermekten uzaktır. 1990'dan bu yana, Çin ile Türkiye arasındaki dış ticaret dengesi, Türkiye aleyhine sürekli açık vermiştir. Örneğin, 2004 yılında Türkiye Çin Halk Cumhuriyeti'ne 390.5 Milyon Dolarlık ihracat yaparken, 4.5 Milyar Dolarlık ithalat yapmış ve bir önceki yıla göre dış ticaret açığı yaklaşık olarak iki kat artmıştır. 2005 yılında ise ihracat azalırken ithalat artmaktadır. Kuşkusuz bu durum, Türkiye aleyhine bir durumdur. Zira, Türkiye zaten dış ticaret açığı sorunuyla karşı karşıya olan bir ülkedir. Dolayısıyla, Çin ile Türkiye arasındaki dış ticaret açığı sorunu önemli bir sorun olarak görülmelidir. Aslında, Çin ile dış ticaret açığı sorunu sadece Türkiye'ye ait bir sorun olmayıp, birçok dünya ülkesinin sorunudur.

Diğer taraftan, Türkiye ve Çin arasındaki dış ticaret hacmi, özellikle ihracat hacmindeki sorunun yanında, ihracatın yapısı da çözülmesi gereken bir sorun olarak görülmektedir. Bu durumu aşağıdaki tabloya bakarak, Türkiye'nin dış ticaretini başlıca ticaret ürünleri bakımından incelediğimizde daha açık bir şekilde görülecektir.

Tablo 13: Türkiye'nin Çin Halk Cumhuriyeti İle Dış Ticaretinde Başlıca Ticaret Maddeleri

TÜRKİYE'NİN ÇİN'E YAPTIĞI İHRACAT	TÜRKİYE'NİN ÇİN'DEN YAPTIĞI İTHALAT
Dış Ticaret Kalemleri	Dış Ticaret Kalemleri
Demir-Çelik	Elektrikli Makineler
Otomotiv ve Yan sanayi	Kazanlar, Makineler
Tuz, Kükürt, Çimento v.s	Organik Kimyasallar
Sentetik Suni Devamsız Lifler	Pamuk
Kazanlar ve Makineler	Oyuncaklar
Örmeye Elverişli Bitkisel Maddeler	Plastikler
Kağıt-Karton	Optik Aletler
Kauçuk ve Kauçuk Ürünleri	Sentetik Suni Devamsız Lifler
Bakır ve Bakır Ürünleri	Sentetik Suni Filamentler

DEİK_(A), **Çin Ülke Bülteni**, Haziran 2005, s.6 ve Ali Çiviler, **Türk-Çin İlişkileri**, Boğaziçi Üniversitesi, 2003, s.6' dan derlenmiştir

Türkiye'nin Çin Halk Cumhuriyeti'ne yapmış olduğu ihracat birkaç ürünün dışına çıkmamaktadır. Örneğin, Türkiye'nin 2003 yılında yüzde 48, 2004 yılında ise yüzde 27 oranında, 2005 yılında % 20 oranında demir çelik ürünlerine dayanan ihracatı, belirli kalemlere odaklanmıştır (DEİK_(A), 2005: 27). Tuz, kükürt, çimento, inorganik kimyasallar, metal cevherleri sentetik lifler Çin'e olan ihracatın yüzde 41'ni oluşturmaktadır (DEİK_(B), 2005: 27). Oysa, ihracatta çeşitlendirilmeye gidilmemesi dış ticaret açısından önemli risktir. İthalatta ise en fazla ön plana çıkan ürünler, yüzde 23.6 ile elektrikli makineler, yüzde 22.2 ile kazan ve makinelerdir (DEİK_(B), 2005, 27).

2005 verilerine göre, Türkiye'nin en fazla ithalat yaptığı Ülkeler sırasıyla, Almanya (%11.7), Rusya (%10.6), İtalya (%6.5), Çin (%5.4), Fransa (%5.1), ABD (%5), İngiltere (%4.1), İsviçre (%4.1), Güney Kore (%3.1), İspanyadır (%3.0) (DEİK_(A), 2005: 27). Türkiye'nin en fazla ihracat yaptığı ülke sıralamasına bakıldığında, Çin Halk Cumhuriyeti'nin bu ülkeler arasında olmadığı gözlenmekte olup, Çin'in 27. sırada olduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye'nin Çin Halk Cumhuriyeti'ne istenen düzeyde ihracat yapamamasının bazı nedenleri olup; aslında bunlar, Türkiye ve Çin arasındaki dış ticarete ilişkin sorunlardır.

A. TÜRKİYE VE ÇİN HALK CUMHURİYETİ ARASINDAKİ DİŞ TİCARET SORUNLARI

Günümüzde, aralarında ABD'nin de bulunduğu birçok dünya ülkesi ve bu arada Türkiye de uluslararası piyasalarda bir Çin tehlikesi ya da tehdidi altında olduklarına inanmaya başlamışlardır. Bu duruma “Çin Sendromu” adı verilmektedir (Pirler, 2004: 1). Türkiye açısından bu sendroma, dış ticaret yönünden bakıldığında, yukarıda da incelendiği üzere, Türkiye ile Çin arasında ülkemiz aleyhine sürekli bir dış ticaret açığı izlenmektedir. Kuşkusuz, bu açığın nedeni, Türkiye'nin Çin Cumhuriyeti'ne yeterince ihracat yapamamasından ve rekabette zorlanmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye'nin Çin ile yaşadığı dış ticaret sorunlarının çok boyutlu nedenleri vardır.

- Ülkelerin yeterince ihracat yapabilmeleri o ülkenin rekabet gücüne dayalıdır. Bu açıdan Türkiye ve Çin'e bakıldığında, Çin Cumhuriyeti'nin işgücü maliyetleri bakımından kaçınılmaz bir rekabet üstünlüğüne sahip olduğu görülmektedir. Çin ekonomisinin gelişimine dair güvenilir istatistik verilerin bulunmaması nedeniyle, Amerikan İşgücü İstatistikleri Bürosu kapsamlı bir araştırma yaparak, Çin sanayinde işgücü maliyetlerinin doğru ölçülmesi amacıyla bir çalışma yürütmüştür. Çalışmanın sonucuna göre elde edilen veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 14: Bazı Dünya Ülkelerindeki Birim İşgücü Maliyetleri Göstergesi

Ülkeler	Birim İşgücü Maliyeti(\$)	Ülkeler	Birim İşgücü Maliyeti(\$)
AVRUPA		ASYA-PASİFİK	
Danimarka	32.18	Japonya	20.09
Norveç	31.55	Avustralya	20.05
Almanya	29.91	Yeni Zelanda	11.13
İsviçre	27.87	Kore	10.28
Belçika	27.73	Singapur	7.41
Finlandiya	27.17	Tayvan	5.84
Hollanda	26.84	Hong Kong	5.54
Avusturya	25.38	Filipinler	0.70
İsveç	25.18	Çin	0.64
Lüksemburg	23.11	Sri Lanka	0.49
Fransa	21.13	Hindistan	0.40
İngiltere	20.37		
İrlanda	19.14		
İtalya	18.35	AMERİKA	
İspanya	14.96		
İsrail	11.73	ABD	21.97
Yunanistan	8.94	Kanada	19.28
Portekiz	6.23	Meksika	2.84
Türkiye	6.92	Brezilya	2.67
Çek Cumhuriyeti	4.71		
Polonya	2.50		

Kaynak:“Yeni Bir Süper Güç Doğuyor”, <http://www.harbis.org.tr/media%5coguarastirma.doc>

Tablodan görüleceği gibi, *Çin Halk Cumhuriyeti birim işgücü maliyeti bakımından yaklaşık 11 kat Türkiye karşısında üstünlüğe sahiptir*. Bu üstünlük, uluslararası piyasalarda ve Çin piyasasında Türk ihracatçıları açısından rekabet yönünde bir dezavantaj olarak değerlendirilebilir. Aslında, bu sorun sadece Türkiye'nin sorunu olmayıp, yukarıdaki tablodan görüleceği gibi bir çok dünya ülkesinin sorunu olarak gözükmektedir.

• Bir başka sorun, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik yolunda müzakere tarihi almasının etkisiyle, Türkiye'ye gelen yabancı sermaye miktarındaki kısmi artış olup, bu olgu YTL'nin değerlendirilmesine yol açmıştır. Aslında, son yıllarda Türk Lirası reel olarak zaten değerlendirilmekte idi.

Örneğin, Türk Lirası 2005 Nisan ayı itibariyle, 1999 yılı sonuna göre, TÜFE bazında yüzde 19, TEFE bazında da yüzde 27 değerlenmiştir (Bastı, 2005: 2). Türk Lirasının değerlenmesi ise ihraç ürünlerimizin pahalalanmasına neden olarak, Çin ve diğer ülkelerle dış ticaret ilişkilerimizde ilave güçlükler yaratmaktadır.

- Diğer yandan, Çin'in uyguladığı düşük kur rejimi de ayrı bir sorundur. Çin Merkez Bankası, Çin'e giren sıcak para akışı nedeniyle, yükselme eğiliminde olan YUAN'ı piyasadan Dolar almak suretiyle dengede tutmaya çalışmaktadır. Buna neden olarak, Çin'in ekonomik büyümesinin temel kaynağının ihracat sektörü olması gösterilmektedir (Çiviler, 2003: 12).

- Dış ticaret bakımından; özellikle, Türkiye'nin Çin'e yönelik ihracatındaki en önemli sorunlardan birisi de, Çin Halk Cumhuriyeti tarafından uygulanan dış ticaret mevzuatının ve hukuk mekanizmalarının yeteri kadar açık olmaması, tüm alanlarda standartların oluşturulmaması, Türkiye ve diğer dünya ülkelerinin ihracatçıları açısından bir bilinmezlik ve belirsizlik doğurmaktadır. Türk ihracatçıları, Çin'deki bu belirsizlik nedeniyle, ne ile karşılaşacaklarını yeterince tahmin edememekte ve ihracat yapmakta çekimsiz kalabilmektedirler.

- Kanımızca, önemli olarak nitelendirilmesi gereken ve Türk ihracatını olumsuz yönde etkileyen bir başka etken ise, Çin'de üretim sürecinde hemen hemen hiçbir kurala uyulmamasıdır. Örneğin, üretimde çocuk işçilerin çalıştırılması, üretim esnasında çevre kirlenmesine önem verilmemesi, çalışma güvenliğinin ikinci planda tutulması gibi. Bu durum esasında, bir futbol oyununda oyuna elle müdahale etmeye benzemektedir. Yani, Çin Halk Cumhuriyeti uluslararası piyasalarda oyunu kuralınca oynamamaktadır. Çin'in bu tavrına ilave olarak, ihracat firmalarını ihracat hibeleriyle desteklemeleri sonucunda, Çin ihracatçıları uluslararası piyasalarda üstünlük şansı kazanmaktadır (Bastı, 2005: 1-2).

- Türkiye'nin Çin Halk Cumhuriyeti ile dış ticaret ilişkilerine başladığı 1980'li yıllardan bu yana, sabit ve istikrarlı bir ticaret politikası izlememesi de, Türkiye'nin Çin ile ticaretini olumsuz yönde etkileyen bir etken olarak değerlendirilebilir (TOBB, 2004: 2).

- Türkiye'nin ve bu arada birçok dünya ülkesinin uluslararası piyasalardaki rekabet gücünü ve ihracatını olumsuz yönde etkileyen önemli unsurlardan birisi de telif hakları ile ilgilidir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin fikri mülkiyet haklarını ihlal etmesi ve yoğun bir şekilde taklitçiliğe başvurması, yabancı firmaların ürünlerini piyasaya gerçeklerinden daha düşük bir fiyattan sürmesi, olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Çin hükümeti, 22 Aralık 2004 tarihinde fikri mülkiyet haklarını yasal koruma altına almaya yönelik bir düzenleme yapmıştır. Ancak, bu düzenlemenin uygulamada etkin olmadığı görülmektedir. Hatta, Çin'in taklit üretime devam etmesi

sonucunda 2004 yılı içinde ABD, Avrupa ve Japon firmaları yaklaşık 60 Milyar Dolar zarara uğramıştır (Harb-iş, 2005).

- Türkiye'nin Çin'e olan ihracatını olumsuz yönde etkileyen ve ticari anlamda sorun yaşamasına neden olan bir başka etken ise, Çin'deki ticari bankacılık işlemlerindeki eksikliklerdir. Çin'de dış ticaret-finans bağlantısının büyük bir bölümü Bank of China tarafından kontrol edilmekle birlikte, son dönemde People's Construction Bank of China, Industrial and Commercial Bank of China, Agricultural Bank of China ve CITIC Industrial Bank gibi bankalar da artan miktarda akreditif düzenlemektedirler. Türk firmaları tarafından çekilen sıkıntı, Çin bankalarının teyitli akreditif açmaması, Çin veya diğer ülke bankaları tarafından açılan akreditiflere teyit eklememesi ve dünya bankalarının Çin bankaları tarafından açılan akreditiflere teyit eklemesini engellemesidir. Bunlara ilaveten, dış ticaret ödemelerine ilişkin kuralların etkin şekilde işletilmemesi de, Türk ve diğer dünya ihracatçıları açısından sorun yaratmaktadır (Harb-iş, 2005: 7). Ayrıca, Türkiye ve Çin Halk Cumhuriyeti bankacılık sektörleri arasında gelişmiş bir muhabir banka ilişkisinin yeterli olmaması da Türk ihracatçıları zorlamaktadır.

- Önemli bir faktör de, Çin ve Türkiye arasındaki coğrafi uzaklıktır. Ulaşım harcamaları önemli bir maliyet unsurudur. Dolayısıyla, Türkiye ile Çin arasındaki coğrafi uzaklık maliyetleri artırdığından, iki ülke arasındaki ticareti olumsuz yönde etkilemektedir.

- Türkiye'de enerji maliyetlerinin yüksek olması, Türk sanayinin dünya ile rekabetinin önündeki en büyük engel olarak değerlendirilebilir (Öziplik-İş Sendikası, 2005: 7). Enerji maliyetlerinin yüksekliği, Türkiye'nin genelde diğer dünya ülkelerine ve özelde Çin Halk Cumhuriyeti'ne ihracatını artırması ve rekabet edebilmesi sorun teşkil etmektedir.

Dış ticaret, özellikle ihracat açısından Türkiye ve Çin arasında yaşanan yukarıda saptanmaya çalışılan sorunlardan en fazla etkilenen sektör, Türk tekstil sektörüdür. Aşağıda, tekstil ürünleri açısından Türkiye ve Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki ekonomik ilişkiler incelenecektir.

B. TÜRKİYE VE ÇİN HALK CUMHURİYETİ ARASINDAKİ TİCARİ İLİŞKİLERDE TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN ÖNEMİ

Bir çok ülkede tekstil sektörü, sanayileşmede ve kalkınmada önemli bir fonksiyon üstlenmiştir. Türkiye'de de tekstil sektörü sanayileşme sürecinde bahsedilen bu özel fonksiyonu üstlenmiştir. Tekstil sektörünün, ileri ve geri bağlantısının yüksek olması nedeniyle pek çok sektörün gelişmesine de katkı sağlayan çok özel bir fonksiyonu daha vardır (Efe, 2005: 14). 1980'li yıllarda, Türkiye'de ihracatı teşvik edici politikaların uygulanmaya başlaması ve sektöre verilen yatırım teşvikleriyle tekstil

sektörü hızla gelişmeye başlamıştır (Uzay, 2005: 56). Ancak, son zamanlarda tekstil sektörü uluslararası piyasalarda Çin nedeniyle, yukarıda belirlenen sorunlardan ötürü bazı sıkıntılar yaşamaktadır.

1995 yılında WTO'nun Marakeş'te yaptığı toplantıda alınan karara göre, 1 Ocak 2005 tarihinde tekstil ithalatına uygulanan kotalar tamamen kaldırılacaktı. Türkiye 1995 yılında bu karara olumlu bakmıştı. Ancak, o tarihlerde Çin'in etkisi hesaba katılmamıştı. 1 Ocak 2005'de kotaların kaldırılmasıyla birlikte, Türkiye tekstil ihracatçıları yurtdışında pazar kaybına uğramış ve yurtiçi piyasalar da Çin kaynaklı tekstil ürünleri ile dolmuştur. Kotalar kaldırılmadan önce de dünya tekstil piyasasındaki payını artıran Çin, kotaların kaldırılmasıyla dünya tekstil ihracat pazarlarını ele geçirmiştir. Kuşkusuz bu gelişme, Türk tekstil ihracatçıları açısından ciddi bir sorundur. Bu konuda, Türkiye açısından olumlu bir durum olarak nitelendirilebilecek bir gelişme, Amerika Birleşik Devletleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Amerika, 1 Ocak 2005'ten bu yana ABD tekstil piyasasının Çin tekstil ürünleri tarafından istila edildiği ve ABD tekstil üretimini olumsuz etkilediği gerekçesiyle, Çin'e yeniden kota uygulamaya başlamıştır. Bu çerçevedeki uygulama, Türk ihracatçıları açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir (Bastı, 2005: 1). Ancak, görüldüğü gibi bu sorun oldukça derin olup, Çin'in neden olduğu bu haksız rekabete çözüm üretilmelidir.

C. ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Türkiye'nin cari açık sorunu dikkate alındığında, genelde bütün ülkelerle, özelde ise Çin ile dış ticaret sorunlarının çözümü, Türkiye ekonomisinin geleceği için önem arz etmektedir. Dış ticaret açığının ithalatı kısıp ihracatı artırmak suretiyle kapatılacağı kesin olmakla birlikte, köklü ve kesin çözüm ihracatı artırmak olmalıdır.

Bu bölümde, Türkiye'nin Çin Halk Cumhuriyeti'ne olan ihracatını artırabilmesi ve dış ticaret yönündeki sorunlarının çözümüne katkı sağlamak amaçlı bazı öneriler sunulmaya çalışılacaktır.

- Türkiye'nin, uluslararası piyasalarda tekstil ürünleri üzerinde Çin karşısındaki rekabet şansını artırmak amacıyla, ABD ile birlikte hareket ederek lobi faaliyetinde bulunması, kısmen Türkiye lehine olabilir (Bastı, 2005: 2).

- Türk iç pazarını, Çin rekabetinden korumak amacıyla, "Dahilde İşleme Rejimi" kapsamındaki ithal ürünler hariç, diğer tüketim malları ithalatı sınırlandırılabilir (Bastı, 2005: 2).

- Türkiye'nin genel ihracatını olduğu kadar, Çin'e de ihracatını artırabilmesi için verimli ve katma değer oranı yüksek olan sektörlere önem

vermesi artık bir zorunluluktur. Farklılaştırılmış sanayi malları ve teknolojik malların ihracına önem vermek Türkiye'nin ihracatına katkı sağlayabilecektir. Aksi halde, Türkiye doymuş pazarlarda arzı artırarak veya fiyatları kıvrarak etkin olmayan bir yolda ilerlemeye çalışacaktır (Çiviler, 2003: 8).

- Türkiye ile Çin arasında özellikle tekstil ürünleri üzerinde rekabet olmakla birlikte, diğer sektörlerde işbirliği zeminleri geliştirilerek, Türkiye'nin ihracatı artırılabilir. Örneğin, Çin Halk Cumhuriyeti'nin önemli bir çelik ithalatçısı, Türkiye'nin de çelik ihracatçısı olduğu düşünüldüğünde, Türkiye ve Çin arasında demir-çelik sanayi alanında işbirliği yapılabilir.

- Çin Halk Cumhuriyeti, ekonomik büyümesine bağlı olarak ciddi bir altyapı değişimi içindedir. Diğer yandan, 2008 yılında yapılacak Olimpiyat Oyunlarının Pekin'de yapılmaya karar verilmesini, Türkiye, ihracat açısından bir fırsat olarak değerlendirmelidir. Şöyle ki, hem Çin'deki altyapı değişimi nedeniyle hem de Pekin Olimpiyat Oyunları nedeniyle, Çin Halk Cumhuriyeti'nin özellikle inşaat malzemeleri ve ekipmanları talebi artacaktır. Türk ihracatçıları bunu iyi değerlendirmelidir.

- Türkiye, Çin ve diğer ülkeler karşısında rekabet gücünü artırmak için, AR-GE çalışmalarına önem vermelidir. GSMH'dan AR-GE 'ye ayrılan payın artırılması kanımızca zorunluluktur.

- Üründe çeşitliliğe gidilmesi, markalaşmak ve en önemlisi ürün tanıtımı yapılması, hem rekabeti hem de ihracatı artırıcı etki yaratabilir. Yüksek bir nüfusa sahip olan Çin tüketicilerinin zevk ve tercihleri saptanarak, ürün farklılaştırılmasına gitmek suretiyle, Türkiye'nin bu ülke ile dış ticaret hacmine katkı sağlanabilir. Kaldı ki, ürün çeşitliliği, markalaşmak sadece Çin değil, uluslararası piyasalar için de geçerli etkenlerdir.

SONUÇ

Çin Halk Cumhuriyeti, hızla değişen dünya koşullarına ayak uydurmaya çalışarak, dünya platformundaki yerini almaya çalışan bir ülke olarak görülmektedir. Bu durum, Çin'in incelenen ekonomik verilerinden de anlaşılmaktadır.

Çin, gayri safi milli hasılasındaki artışla, ihracatının ithalatından daha fazla artması ve buna bağlı olarak döviz rezervindeki artışla, sanayi sektörünün ekonomisindeki ağırlığı ile, doğrudan yabancı sermayeyi ülkesine çekmesi ile, ciddi bir gelişme göstermektedir. Ekonomik kalkınmanın en önemli göstergelerinden birisi, Gayri Safi Milli Hasılının sektörel dağılımıdır. Tarım sektörünün gayri safi milli hasıla içindeki payı azalıp, sanayi ve hizmet sektörlerinin payı artıyor ise, o ülkede ekonomik kalkınma hamlesi başlamış demektir. Çin, bu anlamda bir gelişme

içindedir. Çünkü, Çin Halk Cumhuriyeti'nde tarım sektörünün gayri safi milli hasılası içindeki payı azalıp, sanayi ve hizmet sektöründeki payı artmaktadır. Diğer taraftan, Çin'de tasarruf eğiliminin de arttığı izlenmiştir. Bu da, Çin sermaye birikimi açısından olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Sağlık ve eğitim koşullarının düzelmesi ise Çin'deki beşeri kalkınmaya katkı sağlayacaktır. Bu olumlu gelişmelere bağlı olarak, Çin'de bazı olumsuzlukların da var olduğu saptanmıştır. Örneğin, Çin'de hala istihdam ve gelir tarım sektörüne bağlıdır. Diğer yandan, işsizlik, bölgesel dengesizlik gibi sorunlar da yoğun olarak yaşanmaktadır.

Çin Halk Cumhuriyeti birçok dünya ülkesi ile olduğu gibi, Türkiye ile de ekonomik ilişki halindedir. Çin ve Türkiye arasındaki ekonomik ilişkiler, dış ticaret açısından incelendiğinde, 1990'lı yıllardan bu yana Türkiye'nin dış ticaret bilançosu, Türkiye aleyhine bir görünüm sergilemektedir. Bu sorunun çözülmesi için ithalatı kısıtlayıcı önlem arayışında olmanın yanında, ihracatı artırmaya çalışmak daha keskin bir çözüm olacaktır.

Türkiye, Çin ve diğer ülkeler karşısında rekabet gücünü artırmak için, markalaşmaya, tanıtıma ve en önemlisi, AR-GE çalışmalarına önem vermelidir. Türkiye ve Çin arasında, diğer sektörlerde işbirliği zeminleri geliştirilerek, Türkiye'nin ihracatı artırılabilir

KAYNAKÇA

- ARISOY, E, G. BAYAR ve B.SORANLAR (2004), “Asya’nın Devi: Çin Halk Cumhuriyeti”, **Dış Ticaret Dergisi**, 32, Temmuz, ss. 1-17.
- ANGRESANO, J.(2005), “China’s Development Strategy: A Game of Chess that Countered Orthodox Development Advice”, **The Journal of Socio-Economics**, 34, pp. 471-498.
- BASTI, E. (2005), “Türkiye’de Tekstil Sektörünün Çin ile Sınavı”, İnternet Adresi: <http://www.kobifinans.com.tr/icerik.php?Article=7195&Where=sektor&category=011>, Erişim Tarihi: 20.09.2005.
- CHEN, A. (2005), “Assessing China’s Economic Performance since 1978: Material Attainments and Beyond”, **The Journal Socia-Economics**, 34, pp. 499-527.
- ÇİVİLER, A. (2003), **Türk-Çin İlişkileri**, Bogaziçi Üniversitesi, İstanbul, 17s.
- DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI, İnternet Adresi: <http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/ekonomisi/sayi7/cin.htm>, Erişim Tarihi: 21.09.2005
- DEİK_(A) (2005), **Çin Ülke Bülteni**, DEİK Yayını, 25s.
- DEİK_(B), (2005), “İşgücü Maliyetleri ve Çin ile Rekabet”, İnternet Adresi: http://www.deik.org.tr/genel/200539165717cin-iscucu_maliyetleri-ocak2005pdf., Erişim Tarihi: 09.09.2005.
- DUTTA, M. (2005)., “China’s Industrial Revolution: Challenges for a Macroeconomic Agenda”, **Journal of Asian Economics**, 15, pp.1169-1202.
- EFE, B. (2005), **2005 Sonrasında Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü Rekabet Gücünü Nasıl Koruyacak?**, İzmir Ticaret Odası Yayını, İzmir, 15s.
- FLORES, T, G. KRAKOWSKY, J. SIMMONS (2003), “Productivity Growth in China”, 1961-1999”, **Public Policy 556: Macroeconomics**, pp.1-21.
- GE, W. (1999), “Special Economic Zones and the Opening of the Chinese Economy:Some Lessons for Economic Liberalization”, **World Development**, 27, pp.1267-1285.
- GÖKDEMİR, L. ve G. MOR (2006), “Dirijistik Çin Modeli ve Türkiye Çin Ekonomik İlişkileri”, **Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, 43(504), ss. 54-66.

- GUIJUN, L. and Ronald M SCHRAMM (2003), "China's Foreign Policies since 1979: A Review of Developments and An Assessment", **China Economic Review**, 14, pp. 246-280.
- HARB-İŞ SENDİKASI, "Yeni Bir Süper Güç Doğuyor", İnternet Adresi: <http://www.harb-is.org.tr/media%5coguarastirma.doc>, Erişim Tarihi: 21.09.2005.
- İGEME (2005), İnternet Adresi: http://www.ias.igeme.gov.tr/pls/portal/web.ulkeprofil_pr?_ulkekod=720Qp_baslikkod=2, Erişim Tarihi: 22.02.2005
- LIU A. and Geoffrey WALL (2005), "Human Resources Development in China", **Annals of Tourism Research**, 32, pp: 689-710.
- LICHTENSTEIN, P. M., "Çin'in Dış Ticaret ve Yatırım Rejiminin Birbirinin Karşıtı İki Görüş Tarafından Yorumlanması", Çeviren: Aylin Bakırcı: İnternet Adresi: <http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/11/19-aylin.htm>, Erişim Tarihi: 10.02.2005.
- ÖZ İPLİK İŞ SENDİKASI (2005), **Tekstil Sektörü- Sorunlar ve Çözüm Önerileri-**, Öz İplik-İş Sendikası Yayınları, Ankara, 25s.
- QIAN, Y. (1999), **The Process of China's Market Transition(1978-1998):The Evolutionary, Historical ad Comparative Perspectives**, Stanford University, 34p.
- PİRLER, B. (2004), "Çin Tehlikesini Avantaja Dönüştürmek Mümkün mü?", **İşveren Dergisi**, Mart, İnternet Adresi: http://www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=908&id=53, Erişim Tarihi: 20.09.2005.
- TOBB(2004), **Türk Girişimcilerin Çin Deneyimleri Paneli**, TOBB, Ankara, İnternet Adresi: <http://www.deik.org.tr/genel/200496102522TOBB-cinseminereri-14-07-2004-ToplantıNotlari.Pdf>, Erişim Tarihi, 23.09.2005.
- UZAY, N. (2005), "Değişen Dünya Koşullarında Türkiye'de Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Geleceği", **İşletme ve Finans Dergisi**, Mart, 20(228), pp.54-67.
- UNCTAD (2005), **World Investment Report 2005**, New York.
- UNCTAD (2002), **Trade And Development Report 2002**, New York.

- WALDER, Andrew G. (2002), "Income Determination and Market Opportunity in Rural China, 1978-1996", **Journal of Comparative Economics**, 30, pp. 354-375.
- WANG, Y and Y. YAO (2003) "Sources of China's Economic Growth 1952-1999: Incorporating Human Capital Accumulation", **China Economic Review**, 14, pp. 32-52.
- WANG, S, G.C.W. KOOTEN and B. WILSON (2004), "Mosaic of Reform:Forest Policy in Post-1978 China", **Forest Policy and Economics**, 6, pp. 71-83.
- WORLDBANK, İnternet Adresi: [http:// devdata. worldbank. org/ external /CPPProfile. asp? PTYPE=CP&CCODE=CHN](http://devdata.worldbank.org/external/CPPProfile.asp?PTYPE=CP&CCODE=CHN), Erişim Tarihi: 22.03.2006.
- ZHANG, X. (2005), "China, Economic Development and Mortality Decline", **World Development**, 33, pp.21-41.